

Viite OPH -1458–2017

LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINNON AMMATILLISTEN OSIEN PERUSTEIDEN LUONNOKSESTA

Opetushallituksen pyynnöstä Tehy ry yhdessä Tehyn yhteistyöjäsenjärjestöjen Suomen Bioanalytikkoliitto SBL, Suomen Lastenhoitoalan Liitto SLaL, Suunterveydenhoidon ammattiliitto STAL kanssa lausuu sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon ammatillisten tutkinnon perusteiden luonnoksesta. Lausunto koskee Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteiden **työelämälähtöisyyttä, tutkinnon osia, niiden nimiä, osaamisaloja sekä tutkinnon muodostumista**, tutkinnossa **vaadittavaa ammattitaitoa, ammattitaidon osoittamista ja osaamisen arviointia**.

Koulutuksen lähtökohtana tulee olla osaamisperustaisuus ja asiakaslähtöisyys. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon on ehdottomasti vastattava työelämän todellisiin osaamistarpeisiin. Osaamistarpeen alueelliseen ennakointiin on kehitettävä entistä toimivampia menetelmiä. Suomessa sosiaali- ja terveysalan haasteita ovat ikääntyneiden määrän kaksinkertaistuminen vuoteen 2040 mennessä, krooniset sairaudet ja arviolta 50 000 syrjäytynyttä nuorta aiheuttavat merkittäviä kustannuksia. Näihin tulevaisuuden haasteisiin voidaan vastata digitalisaation, automatisaation ja robotisaation keinoin. Kuitenkin edellä mainitut näkyvät valinnaista hyvinvointiteknologian tutkinnon osaa lukuun ottamatta heikosti sosiaali- ja terveysalan tutkinnonperusteiden luonnoksessa.

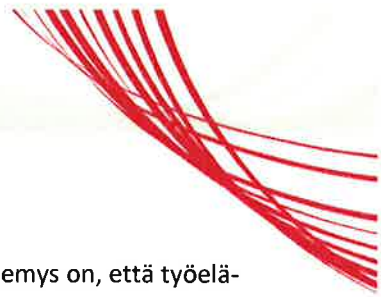
Tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyys

Tutkinnon perusteet ovat huomattavasti aiempaa työelämälähtöisemmät, mutta jonkin verran on vaihtelua eri tutkinnon osien kesken. Paikoin tutkinnon perusteet on kuvattu liian yleisellä tasolla ja terminologia on epätasallista, mikä aiheuttaa tulkintavaikeuksia työelämälle siitä, millaista osaamista opiskelijalta edellytetään.

Esimerkiksi varhaiskasvatuksen koulutuksen arviointiryhmä, varhaiskasvatuksen neuvottelukunta sekä varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartan selvitystyöryhmä toteavat, että lähihoitajan koulutuksessa tulee turvata riittävä varhaiskasvatuksen osaaminen. Myös uusi varhaiskasvatustilaki sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostavat kasvatuksellista ja opetuksellista näkökulmaa, joten sekin edellyttää vankkaa osaamista myös lastenhoitajan tehtävissä toimivilta.

Tutkinnon osat, niiden nimet ja osaamisalat sekä tutkinnon muodostuminen

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa ammatillisen tutkinnon osien laajuus on 145 osp. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto sisältää neljä pakollista tutkinnon osaa, joista kaksi ensimmäistä on yhteisiä kaikille. Osaamisaloja on kahdeksan ja ennen osaamisalan suorittamista tulee tutkinnon osat kasvun ja osallisuuden edistäminen sekä terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen olla suoritettu hyväksytysti näytössä. Lisäksi opiskelija tulee sisällyttää opintoihin yksi vähintään 15 osp laajuinen valinnainen tutkinnon osa. Tehy ry kannattaa ehdotusta osaamisalojen laajuuden lisäämisestä. Tämä on ollut jo pitkään myös työelämän toive.

Lasten ja nuorten ja hoidon osaamisalan nimi on hyvin työtä kuvaava. Tehyn ja SLAL:n näkemys on, että työelämän pitkäaikainen vaatimus tutkintonimikkeiden muuttamisesta keskeistä ammatillista osaamista kuvaavammaksi toteutetaan ammatillisen toisen asteen reformin yhteydessä. Osaamista täsmällisemmin kuvaava tutkintonimike lastenhoitaja helpottaisi työelämää rekrytointitilanteessa arvioimaan paremmin, mikä on työnhakijan keskeinen osaaminen ja siten sopivuus työpaikkaan. Työelämässä lastenhoitaja nimikkeellä toimivat pitävät nimikettä merkityksellisenä oman ammatti-identiteetin vahvistumisen näkökulmasta. Lastenhoitaja nimike kertoo myös lasten vanhemmille työntekijän koulutuksesta ja osaamisesta. Tehdyssä kyselyssä päiväkodin johtajille todettiin, että on tärkeää, että työntekijän nimike kertoo minkä tutkinnon osan osaja henkilö on. Nimikkeen tulee kertoa varhaiskasvatuksen osaamisesta. Vastaajat olivat sitä mieltä, että lähihoitaja nimike ei kuvaa riittävästi tehtävää. Lähihoitaja nimike koetaan yleisnimikkeeksi ja käyttöön toivotaan täsmällisempää nimikettä. Myös muut Tehyn yhteistyöjäsenjärjestöt (SMTHL, SEHL, STaL) ovat esittäneet vastaavan toiveen. Lisäksi SBL toteaa, että valinnaisen tutkinnon osan nimi tulee olla sellainen, että se kuvaa tutkinnon osan sisältöä tarkemmin ja ehdottaa seuraavaa: 'Näytteenotto ja asiakaspalvelu lähihoitajan tehtävissä'

Tutkinnon osien muodostuminen on pääosin tarkoituksenmukainen ja on kannatettavaa, että valinnaisten tutkinnon osien valintamahdollisuuksien osalta on tehty karsintaa jo valmiiksi osaamisalakohteisesti.

Tutkinnossa vaadittava ammattitaito, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittaminen

Tulevaisuuden työelämä vaatii osaamista, aktiivisuutta, joustavuutta ja kielitaitoa. Tärkeää on, että työpaikoilla on aikaa ja resursseja opiskelijan ohjaukselle ja arvioinnille. Opiskelijalla on oltava perusvalmiudet ja työelämätaidot kunnossa työpaikalle tullessaan. Opiskelijan on ymmärrettävä, että vastuu omasta oppimisesta on itsellä. Opettajilla on oltava riittävät ohjausresurssit ja opettajan työnkuvaan liittyen työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen on tehtävä muutos. Työpaikat ovat jo nyt kuormittuneita, eivätkä pysty ohjaamaan opiskelijoita. Erityisesti silloin, kun opiskelija vaatii keskimääräistä enemmän tukea työpaikalla tapahtuvassa opiskelussa.

Arvioinnin tasoerot ovat paikoin Tyydyttävä T1 ja Hyvä H2 välillä hyvin pieniä. Erojen tulee olla selkeät. Kiitettävä K3 taso on useissa arvioinninkohteissa hyvin vaativa. Paikoin opiskelijan on mahdotonta näitä saavuttaa, esimerkiksi Erikoishammashoidossa työskenteleminen arvioinnin kohde. Yleisesti ottaen Tyydyttävä T1 osaamisen taso eri arvioinnin kohteissa on hyvä ja työelämälähtöinen.

Kannatettavaa on, että kautta linjan tutkinnon perusteissa tulee esiin kattavasti muun muassa työn suunnitelmalisuus, ergonomian ja työturvallisuuden huomioiminen, yhteistyö, määräysten, säädösten ja ohjeiden noudattaminen, oman toiminnan kehittäminen ja arviointi sekä eettisten periaatteiden noudattaminen. Lääkehoidon osalta huomio kiinnittyi perustason ensihoidon osalta siihen, että lääkehoitoa oli kuvattu hyvin suppeasti. Kuitenkin Turvallinen lääkehoito-opas 2016 edellyttää varsin vaativaa lääkehoidon osaamista ensihoidossa. Lisäksi lääkehoidon antotavoista puuttuu suun limakalvoille annettava eli bukkaalinen antotapa. Edelleen ohjaus on aina merkittävä osa lääkehoitoa ja nyt ohjaus rajoittuu Terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tutkinnon osassa ainoastaan e-reseptin ohjaukseen.

Ammattitaidon osoittamistavat tulee kuvata selkeämmin. "Ammattitaidon osoittaminen muilla tavoin" on liian laava ilmaisu ja voi johtaa sellaisiin ammattitaidon osoittamistapoihin, jotka eivät ole lähihoitajan varsinaisia työtehtäviä tai yksittäisiin temppuihin, joilla pyritään osoittamaan osaamista.

Tehy ry:n ja STAL ry:n mielestä on hyvä, että suunhoito on huomioitu kaikille lähihoitajille pakollisissa perusopinnoissa suun terveyden edistämisen ja suun perushoidon osalta. Kiitettävän osaamisen tason saavuttaminen edellyttää, että opiskelija ymmärtää suun perushoidon haasteita sekä tekee yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa. Päivittäiset toiminnot -osassa ei arvioinnissa mainita suunhoitoa. Tämän pitää kuulua kyseiseen osioon, koska suunhoito on keskeinen osa asiakkaan päivittäistä toimintaa. Asiakkaan ravitsemus -osiossa opiskelija oppii ohjaamaan asiakasta ravitsemusasioissa myös suun terveyden kannalta.

Tehy Ry ja Suomen Bioanalyttikoliitto toteavat, että ammattitaitovaatimukset ovat epärealistisia suhteessa *Näytteenotossa ja asiakaspalvelussa toimiminen* valinnaisen tutkinnon osan laajuuteen, koska ne ovat miltei samat kuin ammattikorkeakoulutasoisessa bioanalyttikotutkinnossa. Esimerkiksi ammattitaitovaatimus *Näyttöön* perustuvan tiedon hyödyntäminen näytteenottotilanteessa ja sen arviointikriteeri ”perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedoilla laboratoriotutkimusprosessista, laboratorion palvelujärjestelmästä ja palveluntuottajista” on varsin korkeatasoinen ja mahdoton tavoite saavuttaa näin suppeissa opinnoissa. Ammattitaitovaatimus ja sen arviointiin laaditut kriteerit tulee olla riittävän konkreettisia ja suhteutettu lähihoitajan tehtäväkuvaan. Lisäksi terminologiaan tulee kiinnittää huomiota, jotta tulkintavirheiden mahdollisuus minimoidaan. Arviointikriteeri ”ohjaa asiakasta näytteenotossa ja tulkitsee monipuolisesti tutkimustuloksia omalla vastuualueellaan” ei ole riittävän konkreettinen. Tutkinnon perusteissa tulee kuvata mitä tarkoitetaan ”omalla vastuualueellaan” ja huomioida myös, että laboratoriotulosten tulkinnan tekee aina lääkäri, joka päättää potilaan hoidosta.

Tehy Ry ja STAL ry mainitsevat, että osaamisarvioinnissa puhutaan sekä asiakkaasta että asiakasryhmistä. Asiakkaat mielletään 0-100+ -vuotiaiksi, joten tällaisen termin käyttö laajentaisi hammashoitajan tekemän itsenäisen potilastyön tai terveyden edistämisen koskemaan koko väestöä. Tosiasiallisesti hammashoitajan itsenäinen potilastyö koskee rajattuja asiakasryhmiä (neuvolaikäiset, terveet koululaiset, ikäihmisten suun terveyden edistäminen). Näin ollen tulee käyttää tarkemmin määriteltyjä asiakasryhmiä. Otsikkoon ja sisältöön ”Opiskelija käyttää alan työvälineitä, materiaaleja ja tuotteita suun terveyden edistämässä tulee tehdä muutos. Nyt otsikko viittaa sekaisin sekä tarveainemateriaaleihin että terveyden edistämisen materiaaleihin ja niiden käyttöön. Sisältökokoaisuudesta tulisi poistaa jätemateriaaleja koskevat osaamistavoitteet, tämä osaaminen on opiskelijan täytynyt oppia jo Suun hoitotyössä toimiminen -osaamisalassa.

Lisäksi ollaan huolissaan siitä, miten taataan jokaiselle lähihoitajaopiskelijalle mahdollisuudet hankkia edes tyydyttävät tiedot esimerkiksi saattohoitopotilaiden suun hoidosta. Kuolevan ihmisen kokonaisvaltaisen hoidon toteuttamiseen kirjatut hyvän ja kiitettävän tason kriteerit ovat ihanteelliset, mutta missä realistisesti on mahdollista saada sellainen opetus, että opiskelija saavuttaa voi saavuttaa kyseisen osaamisen tason.

Näytteenotto ja asiakaspalvelu valinnaisen tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset tulee muotoilla niin, että niistä ilmenee, että kyseessä on perehdyttäminen pienimuotoisiin, potilaan vierellä tehtäviin yksittäisiin näytteenottotehtäviin. Näin suppea 15 osp laajuinen tutkinnon osa ei tuota sellaista osaamista, jossa opiskelija kykenee työskentelemään laboratoriossa noudattaen laatujärjestelmää. Tällaiset osaamisvaatimukset tulee poistaa. Tämän valinnaisen tutkinnon osan tarkoituksena ei voi olla kouluttaa 15 osp henkilöitä työskentelemään laboratorion näytteenotossa, vaikka lähihoitajat työskentelevät satunnaisesti työpaikoilla osaavamman henkilökunnan puuttuessa. Tämän tutkinnon osan tarkoituksena tulisi olla lisäinformaation antaminen asiakaspalvelusta otettaessa satunnaisesti asiakkaista/potilaista joko laboratorioon lähetettäviä näytteitä tai tehtäessä potilaan vierellä esimerkiksi verensokerimäärityksiä. Edelleen olisi hyvä pohtia terminologiaa, esimerkiksi käsite ”tilaaja-asiakas” on vaikeasti ymmärrettävä eikä ole käytössä käytännön laboratoriotyössä. Tyydyttävän kriteeriä ”hyödyntää työssään näyttöön perustuvaa tietoa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, elimistön rakenteesta ja toiminnasta...” tulee konkretisoida lähihoitajalta vaadittavaa osaamista vastaavaksi. Tyydyttävän tason arviointikriteeri ”opiskelija ottaa turvallisesti keskeisimmät laboratoriotutkimukset (esim. verinäytteet, erinäytteet, EKG ja muut erikoisnäytteet) osana työryhmää” edellyttää osaamista, jollaista voi olla bioanalyttikollakaan ennen kuin on saanut toimipaikkakoulutuksen. Näin ollen kyseinen kriteeri tulisi konkretisoida lähihoitajan tehtäväkuvan mukaiseksi.

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla lähihoitajan työtehtävissä eri toimintaympäristöissä. Tämän tulee tarkoittaa näytön antamista lähihoitajan työssä eli ei laboratorioissa.

Ammattitaitovaatimukset esimerkiksi tutkinnon osassa *Kasvun ja osallisuuden edistäminen* eivät ole konkreettiset ja huolena työelämän näkökulmasta on, avautuvatko ammattitaitovaatimusten ja arviointikriteerien sisältö opiskelijoille ja ohjaajille. Jos ohjaajan ymmärrys vaadittavasta osaamisen tasosta vaihtelee arviointikriteerien abstraktisuuden vuoksi, tämä aiheuttaa sen, etteivät opiskelijat saa tasapuolista arviointia eri työpaikoissa.

Vaikka oikoluku tutkinnon perusteisiin tullaan vielä tekemään, huomioitavaksi seuraavat seikat:

- Kasvun ja osallisuuden edistäminen tutkinnon osan ammattitaitovaatimus ”opiskelija huolehtii asiakkaan hyvinvoinnista, terveydestä ja turvallisuudesta” K3 kohdasta puuttuu viimeinen kriteeri (ohjaa ja avustaa asiakasta ravitsemuksessa huomioiden suun terveyden ravitsemussuositukset, erityisruokavaliot sekä uskonnolliset ja eettiset ruokavaliot) Lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen
- Ammattitaitovaatimus opiskelija työskentelee varhaiskasvatusta ohjaavien säädösten, toimintaperiaatteiden... kiitettävän K3 kriteereistä puuttuu: kohtaa lapset yksilöllisesti ja ottaa huomioon lapsen mielipiteitä sekä antaa lapselle mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskevista asioista. Edellä mainittu kriteeri on tärkeä ja korostuu uudessa varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa. Lapsen, nuoren ja perheen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen tutkinnon osan ammattitaitovaatimushaastavassa elämäntilanteessa ja kriisissä ohjaaminen on todella vaativa nuorelle opiskelijalle, jolla ei vielä ole elämäkokemusta. Toiminnallisten menetelmien ja luonnon hyödyntäminen hyvinvoinnin edistämiseksi valinnainen tutkinnon osa on kannatettava lisä tutkinnon perusteisiin.

Yhteenveto

Tehy ry:n mielestä työelämälähtöisyys on huomioitu riittävästi, kuitenkin huomiota tulee kiinnittää tutkinnon osien sisältöjen kuvaamiseen selkeämmin ja konkreettisemmin, koska tästä tulee työelämältä jatkuvasti palautetta.

Ehdotus osaamisalojen laajuuden lisäämisestä on kannatettava. Tämä on ollut jo pitkään työelämän vaatimus Lasten ja nuorten ja hoidon osaamisalan nimi on hyvin työtä kuvaava. Tehyn ja SLaL:n näkemys on, että työelämän pitkäaikainen vaatimus tutkintonimikkeiden muuttamisesta keskeistä ammatillista osaamista kuvaavammaksi toteutetaan ammatillisen toisen asteen reformin yhteydessä. Osaamista täsmällisemmin kuvaava tutkintonimike lastenhoitaja helpottaisi työelämää rekrytointitilanteessa. Työelämässä lastenhoitaja nimikkeellä toimivat pitävät nimikettä merkityksellisenä oman ammatti-identiteetin vahvistumisen näkökulmasta. Myös muut Tehyn yhteistyöjäsenjärjestöt (SMTHL, SEHL, STaL) ovat esittäneet vastaavan toiveen.

Tulevaisuuden työelämä vaatii osaamista, aktiivisuutta, joustavuutta ja kielitaitoa. Tärkeää on, että työpaikoilla on aikaa ja resursseja opiskelijan ohjaukselle ja arvioinnille. Opiskelijalla on oltava perusvalmiudet ja työelämätaidot kunnossa työpaikalle tullessaan. Opiskelijan on ymmärrettävä, että vastuu omasta oppimisesta on itsellä. Opettajilla on oltava riittävät ohjausresurssit ja opettajan työnkuvaan liittyen työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen on tehtävä muutos.

Tutkinnossa vaadittava ammattitaito, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittaminen tulee tutkinnon perusteissa kuvata konkreettisesti ja realistisesti sillä tasolla millä Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon opiskelija voi sitä aidosti osoittaa opiskelun aikana ja myöhemmin työllistyessään. Kannatettavaa on, että kautta linjan tutkinnon perusteissa tulee esiin kattavasti muun muassa työn suunnitelmallisuus, ergonomian ja työturvallisuuden osaaminen, yhteistyö, määräysten, säädösten ja ohjeiden noudattaminen, oman toiminnan kehittäminen ja arviointi sekä eettisten periaatteiden noudattaminen.

Lausunto on valmisteltu yhteistyössä Tehyn Yhteistyöjäsenjärjestöjen kanssa (Suomen Bioanalyttikoliitto, Suomen Lastenhoitoalan Liitto, Suomen Suunterveydenhoidon ammattiliitto)

Helsinki 24.8.2018

Rauno Vesivalo
Puheenjohtaja
Tehy ry

Kirsi Sillanpää
Johtaja
Tehy ry

Asiantuntija
Kirsi Coco
Koulutuspoliittinen asiantuntija
Tehy ry
kirsi.coco@tehy.fi
p. +358408215057

